До спеціалізованої вченої ради
Д 08.727.02 Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26

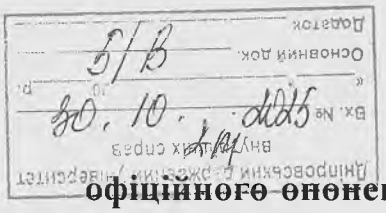

ВІДГУК

офіційного опонента – професора кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Єфімова Миколи Миколайовича на дисертаційне дослідження Перхуна Сергія Олександровича на тему: «Теоретичні та практичні основи формування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дослідження. У дисертаційному дослідженні С. О. Перхуна здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у розробці теоретико-прикладних засад методики розслідування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу.

В умовах вининткової політичної обстановки в державі злочинці суттєво удосконалювали новітні способи й засоби вчинення протиправних діянь, спираючись на сучасні досягнення науки та техніки. Зважаючи на збільшення кількості внутрішньо-переміщених осіб (біженців) внаслідок посилення «гарячої» фази бойових дій, спостерігається зростання кількості шахрайств у сфері використання інтернет-банкінгу. Шахраї використовують різноманітні схеми (фішинг, спамінг, кардинг) для заволодіння усіма грошовими коштами як громадян України, так й іноземців. За даними Офісу Генерального прокурора України у 2018 році до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено 3366 фактів шахрайства за ч. 3 ст. 190 Кримінального кодексу України, з яких лише у 1120 випадках особам було вручено повідомлення про підозру; 2019 р. – 2467 фактів, повідомлення про підозру – у 706 випадках; 2020 р. за ч.ч. 2-4 ст. 190 КК було внесено відомості у 14744 випадках, з яких у 7734 випадках було вручено повідомлення про підозру; 2021 р. – 9087 фактів,

повідомлення про підозру – у 7634 випадках; 2022 р. – 19430 фактів, повідомлення про підозру – у 6043 випадках; 2023 р. – 53547 фактів, повідомлення про підозру – у 16271 випадках; у І півріччі 2024 року було внесено 28898 фактів, але лише у 11485 випадках особі було вручено повідомлення про підозру. Окрім того, на сьогодні шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу перебувають на високому рівні, а кількість притягнутих до відповідальності дедалі зменшується.

Збільшення шахрайств в умовах воєнного стану має особливо вагоме значення, оскільки безліч шахрайських дій вчинюється відносно військових, а також їх родичів, членів сімей і сумлінних громадян, які допомагають усіма доступними коштами задля найшвидшої перемоги. Своєчасне запобігання шахрайським проявам на разі є досить важливим для світового іміджу України. Виходячи з цього, виникає необхідність розробки сучасної методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу.

Теоретичне підґрунтя дисертації. Окремі проблеми розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, досліджувала низка вчених-криміналістів. Здобувач окремо виділяє роботи С. С. Кузьменка «Розслідування шахрайства, пов'язаного з інвестуванням коштів у будівництво об'єктів нерухомості» (м. Дніпро, 2019 р.), О. В. Добрової «Криміналістична характеристика та розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами» (м. Київ, 2020 р.), Г. В. Захарової в дисертації «Теоретичні засади методики розслідування шахрайства у сфері туризму, вчиненого організованою групою» (м. Київ, 2021 р.) т І. О. Коваленка у дисертації «Розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів» (м. Дніпро, 2022 р.). Відмічаючи наукову значимість приведених праць автор наголошує, що дослідники опрацьовували тільки деякі проблемні аспекти зазначеної категорії кримінальних проваджень. Для прикладу, не вирішеними зостаються питання стосовно характеристики структури ОГ та ЗО, що вчиняють шахрайства; організації початкового й подальшого етапів розслідування; виокремлення особливостей використання спеціальних знань у кримінальному провадженні та низку інших. У своїй сукупності визначені фактори сформували

актуальність зазначених питань, їх наукову та праксеологічну сутність і призвели до вибору напрямку дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020), Стратегії кібербезпеки України (Указ Президента України від 14.05.2021 № 447/2021), Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1467-р), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р), Національної економічної стратегії на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179), Плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 № 272-р), Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Міністерства внутрішніх справ України (спільний наказ Офісу Генерального прокурора та МВС України від 22.11.2021 № 371/846), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки (наказ МОН України від 03.02.2022 № 109), Основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2020–2024 рр.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України. Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають у діяльності правоохоронних органів під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу. Предмет дослідження – теоретичні та практичні основи формування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу.

Мета дисертаційного дослідження полягає у вирішенні конкретного наукового завдання з розробки теоретичних положень та криміналістичних рекомендацій щодо формування методики розслідування шахрайства у сфері

використання інтернет-банкінгу.

Комплексність мети, її багатоплановість обумовили необхідність вирішення **окремих завдань,** як от: 1) опрацювати ґенезу наукових поглядів щодо побудови методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу; 2) з'ясувати концептуальні засади формування криміналістичної характеристики досліджуваного виду шахрайства; 3) схарактеризувати основні елементи криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу; 4) визначити особливості аналізу й оцінки первинної інформації, а також визначити коло обставин, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні; 5) сформувати типові слідчі ситуації, що виникають під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, та надати алгоритми їх вирішення; 6) конкретизувати особливості організації і тактики проведення процесуальних дій на початковому етапі розслідування шахрайства; 7) розкрити організаційно-тактичне забезпечення проведення процесуальних дій на подальшому етапі розслідування шахрайства; 8) визначити особливості використання спеціальних знань у кримінальному провадженні.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Методологія та методика дослідження вибрані вірно. Як вбачається з відповідних положень дисертації, здобувач володіє методологією наукового аналізу складних проблем теорії та практики юридичної науки.

У процесі дослідження дисертант, для досягнення поставленої мети, з урахуванням об'єкта і предмета дослідження, використав **загальнонаукові та спеціальні методи**, які є засобами наукового пошуку. Їх застосування було обумовлено системним підходом, що дозволяє реалізувати докладний розгляд методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу.

Результати дисертаційного дослідження С. О. Перхуна є аргументованими та переконливими, вони отримані завдяки широкому використанню наукових джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню різноманітних методів наукового дослідження.

Емпіричну основу дослідження становлять згруповані дані Єдиного звіту про вчинені кримінальні правопорушення Офісу Генерального прокурора України за 2018-І півріччя 2024 рр. та відомості аналізу судово-слідчої практики за 2018-І півріччя 2024 рр. Вивчено матеріали 236 кримінальних проваджень з проблематики дослідження (ч.ч. 2-4 ст. 190 ККУ) у таких областях, як-от: Вінницька, Дніпропетровська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Чернігівська та Черкаська області, м. Київ. Крім того, проаналізовано результати опитування 227 працівників органів досудового розслідування, 142 працівника підрозділів дізнання, 224 співробітника оперативних підрозділів, 47 представників кіберполіції Національної поліції України, 88 працівників органів прокуратури та 71 працівник різних НДЕКЦ МВС України.

Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій. Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є першим у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням теоретичних і практичних основ методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, в якому сформульовано низку наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України, що вирізняються науковою новизною та мають важливе теоретичне і практичне значення

У результаті проведеного дослідження дисертантом сформульовано та обґрунтовано низку висновків й рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності відповідних органів, що характеризуються науковою новизною й мають важливе теоретичне та практичне значення.

Вивчення змісту дисертаційного дослідження дозволяє зробити висновок про наявність елементів наукової новизни. Найбільш важливими теоретичними положеннями, на нашу думку, є наступні.

Зокрема, наведено низку тактичних завдань, що необхідно реалізувати уповноваженими особами у досліджуваній категорії кримінальних

проваджень, а також розроблено комплекси дій для їх вирішення в рамках проведення початкового та подальшого етапів розслідування, зокрема: 1) тактичне завдання «Профілактика протиправних дій» – провести відповідні профілактичні заходи для усунення причин й умов учинення шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу; 2) тактичне завдання «Встановлення шахрая» – проведення низки процесуальних дій та заходів, спрямованих на вирішення вказаного завдання; 3) тактичне завдання «Встановлення співучасників в організованій групі чи злочинній організації» – для з'ясування ймовірної участі та ролі шахрая у відповідній структурі.

Справляють позитивне враження й пропозиції стосовно внесення змін до ч. 1 ст. 71 КПК України, в яких запропоновано викласти наведену положення у наступній редакції: «Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками, що можуть бути застосовані під час досудового розслідування та судового розгляду шляхом надання довідок, пояснень, консультацій та висновків в усній чи письмовій формі для вирішення питань, що вимагають володіння відповідними спеціальними знаннями чи навичками».

Окрім того, запропоновано перелік потенційних місць учинення протиправних діянь: місця розташування ЕОТ, що були використані під час скоєння кримінальних правопорушень (місце проживання підозрюваного, місця загального доступу); місця розміщення терміналів, банків, банкоматів та інших фінансових установ; місце перебування особи потерпілого, на яку були спрямовані шахрайські дії.

Наведено систему віктимогенних груп осіб відносно яких було вчинено шахрайські дії, як-от: а) фізичні особи, які через шахрайські дії дозволили шахраям використовувати власні ЕОТ; б) родичі фізичних осіб, які через шахрайські дії надали дозвіл шахраям на використання власних ЕОТ; в) фізичні особи, які здійснювали торгівлю на онлайн-платформах та інтернет-аукціонах з використанням інтернет-банкінгу.

Важливе значення має і сукупність обставин, які необхідно встановлювати під час розслідування шахрайства у сфері використання

інтернет-банкінгу, як-от: 1) обставини, що розкривають умови та способи вчинення шахрайства (інформацію про час і місце його вчинення, відомості щодо способу підготовки, безпосереднього вчинення та приховування шахрайських дій (зокрема, застосування спам-ботів, використання вірусних програм до ЕОТ потерпілих, застосування шахрайських схем); засоби, які використовувались під час вчинення шахрайських дій; 2) обставини, які характеризують особу злочинця або групу осіб (кількість шахраїв, розподіл серед них обов'язків, визначення їх ролі в ОГ чи ЗО); 3) обставини, які характеризують особу потерпілого (віктимність її дій, базовий чи професійний користувач ЕОТ); 4) причинно-наслідкові зв'язки між діями шахраїв та результатами, які їх характеризують; 5) встановлення причин та умов, що допомагали скоєнню шахрайських дій; 6) обставини, які обтяжують або пом'якшують покарання; 7) вид і розмір шкоди, яка завдана шахрайськими діями; 8) обставини, які є приводом для звільнення шахрая від кримінальної відповідальності.

Дисертант напрацював самостійні наукові узагальнення та висновки, які виносить на захист. Разом зі збагаченням теорії криміналістики та кримінального процесу вони мають суттєве практичне значення.

Викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації впроваджені та використовуються у:

– *законотворчій діяльності* – для удосконалення законодавства у сфері використання банківських електронних платежів та запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаних із використанням інтернет-банкінгу, викладено низку практичних рекомендацій стосовно внесення змін і доповнень до діючого Кримінального процесуального кодексу України;

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень», «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Оперативно-розшукова діяльність», а також підготовці підручників, навчальних посібників і монографічних досліджень (акти впровадження Національної академії

внутрішніх справ від 27.04.2024 р., Міжрегіональної академії управління персоналом від 17.03.2024 р.);

– *науковій діяльності* – науковій діяльності – для удосконалення методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень проти власності (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 29.05.2024 р., Дніпровського державного університету внутрішніх справ від 11.04.2024 р.);

– *правозастосовній діяльності* – для удосконалення методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень проти власності (акти впровадження Слідчого управління ГУНП в Київській області від 14.05.2024 р.).

В цілому, **достовірність й обґрунтованість наукових положень та висновків,** сформульованих у дисертації, забезпечується вдалою і продуманою структурою наукової розробки, логікою викладення матеріалу, потужним масивом емпіричної та джерельної бази.

Структура дисертації є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до вирішення проблем розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу. Дисертація складається з основної частини (вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків.

У першому розділі «Теоретичні основи формування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу» здобувач наголосив, що методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень як розділ криміналістики почала досліджуватись приблизно у середині XX-го сторіччя. На початку її розвитку створювалися методики за загальнокримінальними протиправними діяннями – убивства, нанесення тілесних ушкоджень, крадіжки, грабежі, розбійні напади тощо. На межі XX-го та XXI-го сторіч розвиток інформаційних технологій та мережі Інтернет зумовив виникнення новітніх способів учинення кримінальних правопорушень, насамперед, шахрайств, злочинів у фінансовій сфері, а також виникненню нових складів протиправних діянь (наприклад, у сфері

використання ЕОТ). Вказані фактори визначили необхідність побудови методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу як відносно «старого» складу кримінального правопорушення у поєднанні з новітніми способами його вчинення..

На основі узагальнення матеріалів судово-слідчої практики сформовано методику розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу з певними елементами, серед яких вагомими є наступні: а) сукупність тактичних операцій для реалізації конкретних завдань розслідування; б) профілактична діяльність уповноважених осіб у кримінальних провадженнях щодо шахрайств.

Вирізнено й схарактеризовано такі складові криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу: типові способи шахрайства, обстановка кримінального правопорушення, слідова картина, особа злочинця (шахрая), особа потерпілого (віктимогенні групи потерпілих). Доведено, що вказані елементи повинні бути максимально оптимізовані й спрямовані на вирішення тактичних завдань кримінального провадження. Надано власне авторське визначення криміналістичної характеристики кримінального правопорушення.

У другому розділі «Планування та організація розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу» здобувач висвітлює особливості аналізу й оцінки первинної інформації, визначення кола обставин, що підлягають встановленню, а також типових слідчих ситуацій та відповідних їм алгоритмів дій уповноважених осіб.

На основі аналізу судово-слідчої практики встановлено, що первинна інформація, що стала підставою для внесення відомостей в ЄРДР була одержана уповноваженими особами з наступних джерел: а) заяви, листи та повідомлення, що надійшли від потерпілих від шахрайських дій – 67 %; б) заяви, листи та повідомлення від громадян, які стали свідками вчинення шахрайських дій або одержали про них інформацію – 14 %; в) звернення, заяви, листи та повідомлення від співробітників фінансових установ різних форм власності – 9 %; г) матеріали справ, що було виокремлено з інших

кримінальних проваджень – 3 %; д) матеріали, одержані при реалізації НСРД або розшукових заходів – 7 %.

На основі аналізу наукових праць учених (І. О. Коваленко, Т. В. Коршикова, С. В. Чучко) встановлено перелік слідчих версій, що слід висувати на первинному етапі розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу. Сформовано сукупність обставин, які необхідно встановлювати під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу.

Виокремлено типові слідчі ситуації розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу відповідно до яких сформовано алгоритми дій уповноважених осіб.

У третьому розділі «Організація і тактика проведення процесуальних дій під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу» охарактеризовано особливості початкового та подальшого етапів розслідування шахрайства, а також напрями застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні.

Автором розкрито особливості тактики огляду. Виокремлено вузлові ділянки, на яких можуть виявлятися сліди шахрайських дій. Акцентовано увагу на тактиці огляду електронних відомостей, які перебувають або у відкритому доступі в мережі Інтернет, або на матеріальних носіях інформації чи різноманітних серверах для їх зберігання. Зауважено, що під час огляду ЕОТ (ноутбук, смартфон, комп'ютер) об'єктом огляду може бути безпосередньо ЕОТ, так і відповідні носії інформації.

З'ясовано, що тактичне завдання «Встановлення шахрая» спрямоване на проведення низки процесуальних дій та заходів. Серед них варто виділити такі як: огляд ЕОТ потерпілого (комп'ютеру, смартфону, планшету); огляд та долучення до справи відеозаписів, фотографій; аудіо-контроль особи шляхом встановлення технічних засобів в публічно недоступному місці (транспортному засобі, квартирі); візуальне спостереження за особою; негласне знаття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та ін.

Виокремлено процесуальні дії та заходи, які необхідно проводити на

подальшому етапі розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, як-от: допит підозрюваного; пред'явлення особи для впізнання (за фотознімками, голосом, в натурі); обшук за місцем проживання чи перебування підозрюваного; огляд ЕОТ (комп'ютери, смартфони, планшети, жорсткі диски); тимчасовий доступ до речей та документів; одночасний допит раніше допитаних осіб; призначення та проведення судових експертиз.

Серед основних форм використання спеціальних знань під час розслідування шахрайства здобувач вирізнив такі як: а) безпосереднє застосування уповноваженою особою спеціальних знань під час реалізації окремих слідчих (розшукових) дій, НСРД та інших процесуальних дій і розшукових заходів; б) залучення спеціаліста до проведення окремих СРД, НСРД та інших процесуальних дій і розшукових заходів; в) консультативна допомога спеціаліста; в) призначення та проведення судових експертиз.

На підставі опрацювання матеріалів кримінальних проваджень встановлено обов'язкові судові експертизи, які необхідно призначати під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу. Визначено окремі аспекти підготовки та проведення судових експертиз. Вирізнено об'єкти, які можуть бути відправлені на експертизу.

Висновки до розділів та загальні висновки дисертації відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю викладених думок. Здобувач, вміло поєднавши наукову і практичну діяльність, ґрунтовно проаналізував теоретичний, практичний і законодавчий матеріал та сформулював на цій основі виважені й слушні висновки, які є вагомим внеском у теорію кримінального процесу, криміналістичну науку та правозастосовну практику.

В цілому, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають належний рівень обґрунтованості та достовірності.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження С. О. Перхуна «Теоретичні та практичні основи формування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу» включає результати власних досліджень здобувача. Використання ідей, результатів і

текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності.

Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням роботи та повністю відображає зміст, основні положення, висновки та пропозиції, які сформульовані у дисертаційному дослідженні.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації відображено у десяти наукових публікаціях, з яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, чотири – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Все це дозволяє позитивно оцінити рецензоване дисертаційне дослідження, відзначити його наукову новизну, самостійність виконання та належний теоретичний рівень.

Разом із тим, позитивно оцінюючи наукове дослідження С. О. Перхуна, слід відзначити в ній й деякі **спірні, дискусійні положення, які можуть стати підґрунтям для обговорення під час захисту**.

1. Зокрема, у підрозділі 2.1 «Аналіз і оцінка первинної інформації та коло обставин, що підлягають встановленню» виокремлено проблемні питання, які формуються при організації та плануванні розслідування шахрайства. Окрім того, було надано перелік слідчих версій, що слід висувати на первинному етапі. Але все таки вбачаємо за необхідне вказати автору на потребу формулювання алгоритмів дій працівників підрозділів Національної поліції України відповідно до наведених криміналістичних версій, що може стати подальшим напрямом дослідження.

2. У підрозділі 3.1 зазначено про тактичну операцію «Профілактика протиправних дій», яка спрямована на реалізацію заходів для усунення причин й умов учинення шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу. Серед її тактичних завдань автор вирізнив наступні: 1) виявлення осіб, схильних до антисуспільної поведінки в ІТ-сфері та їх внесення у відповідні обліки

Департаменту кіберполіції Національної поліції України; 2) запровадження дискусій у цифрових та друкованих засобах масової інформації стосовно питань впливу кіберзлочинності на соціум та суспільні відносини; 3) інформування громадян у соціальних мережах та месенджерах з приводу фактів учинення шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу (фішинг, спамінг). В той же час, на нашу думку, робота виглядала більш цілісною, якщо в неї було додано окремий підрозділ, в якому опрацьовувалися окремі аспекти запобігання та профілактичної діяльності уповноважених осіб.

3. В дисертаційному дослідженні дисертант пропонує в структурі окремої методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу такі складові як «криміналістична характеристика» та «коло обставин, які підлягають встановленню», а також «аналіз первинної інформації» та «початковий етап розслідування». Вказане вимагає додаткових пояснень співвідношення зазначених елементів, виходячи з того, що їх сутність в деяких аспектах може перетинатися між собою.

4. Також, на наш погляд, під час проведення дослідження автору слід було приділити більше уваги проблематиці впровадження міжнародного досвіду у протидію шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу.

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження та є підґрунтям до наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації.

Загальний висновок. Дисертація є самостійною роботою, пройшла належну апробацію, її зміст цілком відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності. Оформлення дисертації та автореферату відповідає встановленим МОН України вимогам. Викладене дозволяє зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження **«Теоретичні та практичні основи формування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу»** є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем, вирішує важливе наукове завдання, є актуальним, завершеним, таким, що має теоретичну і практичну значущість та відрізняється науковою новизною. Таким чином, дисертаційне дослідження

відповідає вимогам пунктів 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а його автор, **Перхун Сергій Олександрович**, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:
Професор кафедри
криміналістики та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор **Микола ЄФІМОВ**

Підпис М. М. Єфімова засвідчую:

Перший проректор
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ **Ігор МАГДАЛІНА**